

**СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди
Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы**

Өртээ
2 коп.

КОЖАЛАРНЫҢ СИГЕН ШӨЛДЕРИНДЕ

Х. МОНГУШ.

Божа совхозтарның ситле-
молдеринде нини ажыл-иш-
тин байдалы мындыг-дыр. А-
сорулга — ажыл-иште че-
пестерни дарый чайдалып, ма-
чемини белеткелинче бүт-
күштү мөднәзери.

Х. МОҢГУШ.

АЖААП АЛЫШКЫННЫ ЭГЕЛЭЭН

(СЭТА-ның фотохроникасы).

«Интеркосмос-16» дээр кыямдаа спутник тийг салым үлдүргөн.

«Интеркосмос-16» спутниги тийг салым үлдүргөнийн ко-
ти сорулгага Хүнвүг уялтрафиро-
летиг болаш релтөө хөрөн-
дөштинийн баз Чирпын
ууску атмосферазын түү-

Россия беш чылдың базымнарында

ОСМОНОВ 16» УЖУДУУШКУНДА

«ИНТЕРКОСМОС-16» УЖУДУУШКУНДА

◆ СЭТА-ның дыңнадыы ◆

ашигтай гүйцэтгэл эрхэм апаратуу- раларын тургуусан. Черийн «Интеркосмос-16» ныгмал сэтгүүлчид орбитаж дараахдаа хөмчээддөг салхи үүдрийг:	Шевеленийн кыжжичи туртгарын тусгай эрхэм- лгидлэр эрхэм апаратуу- салхи үүдрийг өсөөдөг рогма бөдөддөг туртгар	нады БУР-нуц, БУР-нуц, ГДР- ныц СССР-ийн болшай ЧССР- ийн обсерваториалуудыг ду- гуушсан программа дугаар Хүннү Чер кыжжичи хай- туураарын чоруда бергөн.
--	--	--

нийн ССРЭ-ийн болгаш ЧССР-ийн обсерваториялары дугурушкан программа ёзуугаар Хүний Чер кырындан хайгаараарын чоруда берген.

2-ги арын ● 1976 ч. июль 29

МОНРЕАЛЬ-76

СОЦИАЛИСТИГ ЧУРТТАРНЫҢ ЧЕДИИШКИННЕРИ

Бистик чуртувусун улаус ажал-агыттың эртем-билиг килер чыл келген тудум улам хойу-биле хергелеттинип турар. Ажал-агыттың килер-даа адырда ажалдаар кижилерге бедик мергезил, хаан билгил оңа чугула аларган. Келээки болгаш бот-өөредилгеже социал-экономика, политика болгаш инити культура хөгжүдүзүнүн талазы-биле узуру-дуалыг.

Чөөп-Хемчик районда аныктарның бот-өөредилгелер ортумак школалар эртен өөредилге чыгышын түндүктөн үндүрүп, чаа өөредилге чыгышын сорулгаларын салып турар. Районга инити-биле 15 өөредилге-консультация пункттарына 825 кижил өөрелп турган. «Анык кижил бүрүзүңе — ортумак эртем» деп көрдүк-конкурсун пегеделерин саугазар районун ажал-агыттар болгаш көдө Советтер аразына социалисттик чыгышты калыптаткан. Чыгыштын түндүгүндө бирги чери «Искра» колхоз алган. Ортумак эртем чедип алган колхозчу аныктарны келээки школаларга хаара тудар ажалында эки тургустунган. Бажы-Атаа ортумак школаларыны башкылар коллектив (директору Д. Л. Кукугет) болгаш гаджа Совет кукумо (директору А. Д. Кукугет) база өскө-дээ хой-инити организациалары аныктар өөредилгелерин чугулаа көргөн. Ажал-агыттын өөренип белек өвөс, өөредилге-биле куш-ажалды таарымчалыг холбоп, чеп организастаар алаар. Чон ортузунга тайылбыр ажалын

база чедимчелиг чорудуп келген. Башкылар С. Б. Ховалыг, М. П. Монгуш, З. М. Дудуй-оол, С. Б. Куулар дээш өскө-дээ келээки өөредилгеже кичээлгеини улагаттырган. Устүдө аданымыс консультация пунктундан алында Шем, Хайракан, Чыраа-Бакы, Хондоргей школаларында консультация пункттарыны ажалын тус черлерде школа директорлары эки удурут келген.

Эртен өөредилге чыгында ажалдавышан өөренип турганнардан 162 кижил ортумак эртемниң аттестаттарын алган. Дозукчуларын аразындан автобазада чалаачы Олег Саал, мал эмгелгелерин ажалыны Ранаа Ховалыг, хааб-подуңу чалаачыны Василий Оорзак, мал ажал-агыт черинде чалаачы Василий Бобут, райпода электрлик В. Ламин, тузугу Зоа Ондар иш-каш он-он идекпейлелерин алап болур. Олар эртем-билини ханылазып турар, оналган ажалында база махталдылар.

Аныктарның өөредилгелерин организастап турарында чедиптер ам-даа бар. «Алдан-Мадыр» совхозтун Алдан-Мадыр болгаш Бора-Тайга суурларда школа дооспаан аныктар хой, ол суурларын ортумак школаларында ажалында өөредилге-консультация пункттарыны ажалы багай. Совхоз дирекциясы, парток, профсоюз, комсомол организациалары ажалын аныктарның ортузунга өөредилге дугайында тайылбыр ажалын, черде инити-биле бо айтырыгже сагыш салбайн келгенден анык-өскөн өөредилгеже хаара туттунмаан. Оон алында Чадананың чамык бугуру-гелеринде: хамур-даш разе-

зияде, мал ажал-агыт черинде, автобазада аныктар өөредилгелер кичээлге алабайн келген. Бот-өөредилге-биле ортумак эртем чедип алырында кижилер тузугу-уруу берип турар болгаш. Шахмандык эки чуударын чеп ажаллап, эртем-билиг чедип алырын чугулаа көрбөс таварыгалар устүдө бугуру-гелеринде бар. Чаа өөредилге чыгында шахмандык чедиптерден уштунуп, чогуу түнел үндүрүп үе келген. Хостуг үе-шакты чеп ажаллап, ону өөредилгеге бараалгадыр болза, инити таварыгалар коруң-чурум-дээ улам быжыыр, инити идекпей-дээ бедир болгаш.

Аныктар өөредилгелерин дугайында чуугаан тура, дараазында бир айтырыгга база доктар бодаан мен. Чуд дээрже аныктарның эртем-билини бедир дугайында айтырыгын чер-черде канчаар инити-биле турарын инити-биле чорудар деп айткан турбуга, бистик республикада Көдө ажал-агыт министрствозу, «Тыва көдө тузуг» трест, авторгелел дээш өскө-дээ организациалары шугу-биле ажалыларын инити билгил бедир турарын дугайында ажалдаарын чорутпайн турарын көчүт чедип.

Аныктар өөредилгелерин чуугаа айттыр. Ону чедип-биле инити-биле турарын шугу хой-инити организациаларыны болгаш ажал-агыт, бугу-рулге удуручуларының бир демниг ажалдаарын улуу-биле хамаржыр.

Д. ХОВАЛЫГ, Чаданада аныктарның бот-өөредилгелер ортумак школаларыны директору.

Д. ХОВАЛЫГ

Чаданада аныктарның бот-өөредилгелер ортумак школаларыны директору.

ай чартык бурунгаар совет спортчу Валентина Герасимова тургускан. А бичаарга Олимпиадада 60 хемчээлге болган маргылдаага дөрт спортчу оон эки уени көргүскөн. Маана шандык черлерин шугузу-чулге социалисттик чурттарның спортчулары өөлөң.

Татьяна Казанкина 1500 метрге делегей рекордун Олимпиада мурунда тургускан. Инчанга ол 60 хемчээлге база шандык чер дээш туржур. Венгр спортчу Миклош Неметти көп олимпиадада тургускан. Миклош Неметти Олимпиадада 1500 метрге делегей рекордун Олимпиада мурунда тургускан. Инчанга ол 60 хемчээлге база шандык чер дээш туржур. Венгр спортчу Миклош Неметти көп олимпиадада тургускан. Миклош Неметти Олимпиадада 1500 метрге делегей рекордун Олимпиада мурунда тургускан. Инчанга ол 60 хемчээлге база шандык чер дээш туржур.

Финляндиядан келген Мюхен Олимпиададагы чемпиону Лассе Варен бо удаа база аас-кежиктиг болуп, 10 километрин чыгышынга ийги Олимпиада медалын чаалап алган. Ол 10 километрин 17 минута 40 секундда манлап эрткен. Совет спортчулар бо хемчээлге киришкенер.

Хероженнер аразында спортчу беш хевиринге болган маргылдаага Герман Демократик республиканың спортчулары чедипкиниг кирип, шугу шандык черлерин

боттарынын аразына үлешкенер. Оларның аразында Зигурт Зигль 4745 санын алган, аалын медалын адалектиг болган. СССР-ниң шилденде команданың келгү-гүнү Людмила Поповская дөрткү чери өөлөң.

Дээ-дө хушенин эл аар деизинге совет спортчу Сергей Новиков Олимпий ойнарының чемпиону болган. Бирги, ийги чер дээш болган хушени Новиков ГФР-ниң мөгөн Гюнтер Нойройтер биле ужурашкан, ону 41 секунд инити-биле арыг тилээң.

Бокса финалга ужуражыр эрге дээш маргылдаар улам-чылап турар. Совет боксерлар ол маргылдаага арай чедипкин чок ойнап турар. Алма-Ата чуртутт Валерий Рачков ГФР-ниң спортчузу Йохен Бах-вельде, Европа чемпиону Анатолий Климанов АКШ-тың боксеру Леон Спинкис, Денек чуртутт Виктор Иванов болгар спортчу Анатас Суванд-живе сап талазы-биле ойнапкан, финалга кирип арга чок болганар.

Совет боксерлардан Виктор Савченко, делегей чемпиону Руфат Гискиев чыгыс-даа аныгышын чок чоруп турарлар. Кубаның боксерлары Олимпиадада чедипкиниг кирип турарлар. Мюнхенге болган Олимпий ойнарының чемпиону Теофило Стивенсон Севеаль чуртутт Мамаду Дра-мени ийги раулуда нокаут-биле ойнап алган. Кубин боксеру командал эки Сиксто Сорис Пуэрто-Риконга боксеру

Хосе Роста база нокаут-биле тилээң.

Аар адалектиг маргылдаага «Сен-Миль» стадионга болган. Бирги аар деизинг италистерниң маргылдаагы конгит солон болган. Маана Олимпий чемпиону ат дээш спортчу демисел Болгарияның италистери делегей чемпиону Валентин Христов, Красте Семерджиев болгаш совет штангист Юрий Зайцев оларның аразында болган. Түнелгиле делегей чемпиону Валентин Христов штатга кедериниң ийги хевиринге инити-биле 400 килограмми көдүрүш, Мюнхен Олимпиададагы чемпиону болган.

Совет Энделиния шилденде команданы 27 аалын, 26 мөгүн болгаш 20 хулар медалдарын чаалап алган, команда талазы-биле бирги черде чоруп турар.

Хосе Роста база нокаут-биле тилээң.

Аар адалектиг маргылдаага «Сен-Миль» стадионга болган. Бирги аар деизинг италистерниң маргылдаагы конгит солон болган. Маана Олимпий чемпиону ат дээш спортчу демисел Болгарияның италистери делегей чемпиону Валентин Христов, Красте Семерджиев болгаш совет штангист Юрий Зайцев оларның аразында болган. Түнелгиле делегей чемпиону Валентин Христов штатга кедериниң ийги хевиринге инити-биле 400 килограмми көдүрүш, Мюнхен Олимпиададагы чемпиону болган.

Совет Энделиния шилденде команданы 27 аалын, 26 мөгүн болгаш 20 хулар медалдарын чаалап алган, команда талазы-биле бирги черде чоруп турар.

Шаталов «ийи» салбас Солун дуржулга

Донек хоорайда математика, физика башкызы Виктор Федорович Шаталовтун ат-сураа чуртутт башкыларына эки билдин-гир. Ол башкылаашкыга өвзөг ай арга-дуржулганы ажаллап турган, эртемде улам көдүрүп турар чаа медалдарын өөреникчилерге боорин школа программаларыны ажалы, быжык шунга-дугайында биле чугаа да-кырылаштырып турар өвөс, а халын өөредилге чылын ийи-чү ай кызырып турар. В. Ф. Шаталовтун Донецк-ниң №13 школаның аалы чыл бурунгаар ага-дөш шенде-дуржулгадан Украин ССР-ниң Чыры-данышкын министрствозунуң коллективиза дегиня-шаа, чазарткы башкыга А. С. Макаренко медалын тыыскаан.

«Болаарда билгил херек» деп Шаталов чууга-лаан. Өөреникчилер теоретик материалдарын бүгү теманы хары угда берип турда инити-биле аалын белек деп ол санап турар. Өөренип турар тема аалын-биле үндүзүн көп-ектилерин ол ажаллап кылган болгаш бижээң. Ол чаа материалды тайылбырлап тура, кол дааныр формуларын, шыйгаларын, дү-үмүлөрүн схемалай бижип

турган самбырага конспектин коргүзөр. Материалды шунга-дугайында бижилгалары-биле башкы тайылбырын каттаптар. Ол үеде классың өөреникчилеринге билинмейн баргы-лег берге, нарын талааларын келди тайылбырлаар. Өөреникчилер самбырада бижиттинген чүвени анаа-ла дүжүрүп бижип турбас, шак-ла мындыг конспекти-лерин олада үлөп берип каан болур. Бажында өөредилге номун ажаллап, белек-тепкеп, дараазында кичээлде өөреникчилер бугу-боду сагып туруп, конспектини кыдыраажында каттап тургузар, ол дээш демекти башкы дораан салыр. Инчаар ажалдаага өөреникчилер материалды бодол чокка анаа тээжи-леп шыдаас.

Шаталовтун кичээлдеринге удурулга бодуруп турар кол чулу — «ажык сайгаралын принцип» болур.

«Сул» өөреникчилерге эң-не айылдыг чуле болза — соң инити-биле дугайында башкыга тургустунган бодал-дыр — деп Виктор Федорович чуугаалам — Ажык сайгаралын принцип өөреникчилер оон мурунлагы чедимге чок чоруп барымдалаарын хун чигилделгил болур.

Хулээп алырын чуруму: Бугу-ле тускай эртемгерге оолдарны болгаш уруларын кирериниң экзаменнери чокка хулээп алыр. Киреринге дараазында документилер херек:

директорунуң адынга билдириниш; шилип алган тускай эртемни барымдалап КПТУ-нуң №4 училищезинге огулунуң азы уруунуң өөренириниң дугайында адалектиг дилээ; эртемниң дугайында херечилел азы паспорт; кир бижидилгениң херечилел азы шор биледи, школадан болгаш ажаллап турар черинден ханылыгга, өг-бүлениң дугайында шындыгга, №286 майык өзүгүз эки шындыгга, 3х4 хемчээлгил 8 фото-чурунтар.

Адрес: Кызыл хоорай, Магистральная 1, Телефоннар 2-21-09, 2-54-14. ДИРЕКЦИЯ.

бүрүдө ажылы дээш шын демекти салырын көрүп турар — деп тайылбырлады. Шаталов пил деп демек салбас. Бир өвөс өөреникчилерге теманы чедир билип албааны-биле өскө өөрүндө саалап-даа калза журналга оон дужунга ийини салбас. Эртирилкен материал хандыр билип алган, дараазында эки демекти ол ап болур.

Шаталовтун арга-дуржулгазы ам-даа чедир ажалдаатынмаан-даа болза, ону ажаллап, сайгаралды берген башкылар бар. Эртен өөредилге чыгында областкы школаларында 60 ажык башкы физиканы, географияны, астрономияны башкылаашкынын Шаталовтун аргам-биле эртерип келген — деп, Донецк-ниң башкылар билин бедир институтун директору А. С. Никитина чуугаалады.

Амгы үеде институттун адресинге чуртутт алында ажалдаатынмаан мун кире чагаа келген. Башкылар ында Шаталовтун удуру-тун эртерип алуусу семинарыга кээп кирип кузелин илереткен.

Ю. ЮРИС, СЗТА-ның морр. Донец.

ДОСААФ-тың топ конструктор-технологтун буюрунда «Рапир» деп чаа галсерия (1500 куб сантиметр аныктык) ВЭ-2103 «Жигул» шим-чедикчил) тургускан. Ону кол конструктор, делегей клазының спорт мастери,

чуртутт чыгыс өвөс удаа чемпиону Геннадий Грушевскийн удурутказы-биле судло тузугуларын бөлүү ажаллап кылган. Шендеде үзүндө «Рапир» галсер шакта 142 километр дүрген чорутуу болган. Ол

М. БЛОХИННИНГ фотоу. (СЗТА-ның фотохрониказы).

классың спорт судулары-ның бүгү-ониле рекордун апкан. ЧУРУКТА: «Рапир» деп чаа галсер.

М. БЛОХИННИНГ фотоу. (СЗТА-ның фотохрониказы).

ӨӨРЕНИРИНЧЕ ЧАЛАП ТУР

ТЫВА РЕСПОНБЕСОЮЗ чуртутт кооператив талазы-биле дараазында өөредилге черлеринге өөренирин кузээнерин чалап, чыгып турар:

1. Совет кооператив садымның Новосибирскинде институтунга (шуут өөренир болгаш кирип өөренир салбырларына).

2. Красноярскиниң кооператив техникумунга (шуут өөренириниң — 10 класс доосканнарын, кирип өөрениринге — 8 болгаш 10 класс доосканнарын).

3. Иркутскиниң аңгы-чу-чул техникумунга (шуут болгаш кирип өөрениринге

8 болгаш 10 класс доосканнарын).

4. Читаның кооператив техникумунга (шуут болгаш кирип өөрениринге 8 болгаш 10 класс доосканнарын).

5. Улан-Удэниң кооператив техникумунга (8 болгаш 10 класс доосканнарын).

Документилерин бо чылдың август 1-ге чедир хулээп алыр, ук документилерин Тыва респонбесоюзтун наар килизи хулээп алыр, адреси: Кызыл хоорай, Шетинкин-Кравченко нудумчузу, №31. Телефон №2-27-24.

НАДР КИЛИДИ.

Кызылдың КАИ-зиниң 1966 чылдың майың 10-да тыыскаан ВЕ сериялыг, №53789 чалаачы шымалыг чыткен. Ону ам күш чок деп санаар.

Александр Юрьевич Чалин-ге Кызылдың КАИ-зиниң 1974 чылдың июль 10-да тыыскаан ДБ сериялыг, №440108 чалаачы шымалыг чыткен. Ам ону күш чок деп санаар.

Иван Иванович Ропоткога Кызылдың автомоткузунуң 1970 чылдың июль 3-те тыыскаан №108784 чалаачы шымалыг чыткен. Ам ону күш чок деп санаар.

МОСКВАДАП

9.30 — «Шидыраа» школазы. Чайгыш пил. 3-ле дак-чылдаа. РСФСР-ниң ажалыг тренери В. Г. Воронков эрттирер. Өңүт.

10.00 — «Уагт руда». Теле-очери.

10.30 — Уруугарга шугуктер. Өңүт.

11.00 — «Селемелер оол» деп хой сериалыг өңүт теле-очери. Баштайгы ойнарында. 9-ку ойнары.

11.40 — «Спортот» тиражы. Өңүт.

11.50 — Уран-чечен телефилм-лер программалы: «Ыдыктыг мөгө», «Хуг-байыраал» Фанос, «Чардаштың дагына-ла».

13.00 — XXI чайгы Олимпий ойнарында. Өңүт.

15.00 — 15.10 — Чалсар.

15.10 — «Тайбыңның мурунуку

МОСКВАДАП

«Уруугула» деп доку-менталдыг өңүт филм-ини баштайгы көргү-дүзгел.

16.40 — Ф. Лист — Фортепиано биле орнестей №2 концерт. Өңүт.

17.00 — «Уе». Информастыг программа.

17.30 — «Хевилгелер». Дамчы-дылга.

18.00 — XXI чайгы Олимпий ойнарында. Өңүт.

20.00 — Мелелер.

20.30 — Телемелелер. (Тыва дылга).

20.45 — Телемелелер.

20.55 — Чаралдар.

21.00 — «Тайбыңның мурунуку

Редактор В. С. ШАРАВИН.

Кинотеатрларда

ИЮЛЬ 29-ТА

«НАЙРАЛ»: «Пролетар-ратың диктатуралыгга үнел-ле шуру-чылчылар» (2 сериялыг) 9.30, 12.20, 15.10, 18.10, 21.00 шактарда.

«ПОНЕРА»: «Захар Беркут» 9.45, 11.40, 13.05, 15.00, «Балдыргайлар» (2 сериялыг) 17.00, 20.45 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «База катан куду» 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

«ВОСТОК»: «№306 херек» 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

ЧАЙГЫ КИНОТЕАТРА: «Тутурубас оожон негесчилер» 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: ИНДЕКС 667000

Кызыл, Шетинкин-Кравченко нудумчузу, бажың №3, ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторунуң 2-24-63, редакторунуң оролакчыларының 2-35-24, 2-31-75, пропаганда килдиниң 2-31-75, ханылыгга секретарының 2-23-54, партияны ажалыг килдиниң 2-37-13, культу-ре килдиниң 2-23-54, көдө ажал-агыт килдиниң 2-21-47, үлгүтүр килдиниң 2-22-64, чалаа килдиниң 2-41-27, аформалыя база совет тургузут килдиниң 2-20-60, корректорларың 2-27-41, бухгалтерияның 2-42-43, секретаризатың 2-23-35, солун калбей барыга 2-32-75 телефоноч болгаш.

Тираж 16331. ЧАЙГЫ 1734.

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР

Тыва АССР-ниң Министрлер Човулуниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садымның талазы-биле өргөлдөң типографиязы. (Кызыл, Шетинкин-Кравченко нудумчузу, бажың №1), ТС-01112.